

ΣΩΤΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
για την αγάπη
της γεωμετρίας

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΠΕΜΠΤΗ
ΕΚΔΟΣΗ



Η αφηγήτρια είμαι, κατά κάποιον τρόπο, εγώ. Την ιστορία την άκουσα, κομμάτι κομμάτι, από διάφορα πρόσωπα και, όπως συμβαίνει συνήθως, κάθε φορά ήταν αλλιώςτικη. Έτσι, μπορείτε να υποθέσετε ότι δεν ξέρω τι λέω.

1971

ΉΤΑΝ 5 ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ 1971: δεν ήταν 3 Ιουλίου· θα το θυμόμουν· στις 3 πέθανε ο Τζιμ Μόρρισον. Θα το θυμόμουν. Ήταν 5 Ιουλίου, Δευτέρα, είμαι σχεδόν σίγουρη, αν και το καλοκαίρι, όταν δεν πηγαίναμε στο σχολείο, όλες οι μέρες έμοιαζαν. Όμως εκείνη η μέρα διέφερε. Να τι συνέβη· να τι παραλίγο να συμβεί.

Στις δύο το πρωί ο μπαμπάς δεν είχε γυρίσει ακόμη· τον περιμέναμε ξάγρυπνοι· ο μπαμπάς δεν αργούσε ποτέ. Εκτός από μια φορά που τον συνέλαβε η αστυνομία, τις πρώτες μέρες μετά το πραξικόπημα· πέρασε μια νύχτα στην Ασφάλεια χωρίς να μπορεί να μας ειδοποιήσει: «καψόνι» είπε την επομένη· «πόλεμος νεύρων»· τον απείλησαν ότι θα του διέκοπταν την τηλεφωνική σύνδεση για να τον καταστρέψουν επαγγελματικά· είχαν ήδη κόψει τα

τηλέφωνα πολλών αριστερών. Το πρωί τον άφησαν ελεύθερο αφού έστειλαν στο σπίτι έναν μπασκίνα να πάρει το διαβατήριό του· αφαίρεση διαβατηρίου, απαγόρευση εξόδου από τη χώρα. Έτσι κι αλλιώς, κανείς δεν είχε διάθεση για ταξίδια στην Ευρώπη· ούτε για μέσα στη χώρα· ούτε για αναψυχή ούτε για αυτοεξορία: η οικογένεια Μπότσαρη —εμείς— είχαμε αποφασίσει να επιζήσουμε, όπως όπως, στην Αθήνα· στο κέντρο της. Αργότερα, έναν χρόνο αργότερα, τα ταξίδια επιτράπηκαν· ίσως αυτό που έπαθε ο μπαμπάς στις 5 Ιουλίου του 1971 να οφειλόταν σ' ένα ταξίδι.

Τα εξηγώ όλα παρακάτω.

Στις 5 Ιουλίου του 1971, ο μπαμπάς δεν είχε γυρίσει μέχρι τις δύο το πρωί —δηλαδή, τώρα που το καλοσκεφτομαι, ήταν κιόλας 6 Ιουλίου— και η μαμά τηλεφώνησε κάμποσες φορές στα διανυκτερεύοντα νοσοκομεία και στη θεία Σόνια· στο ΙΚΑ, στην αστυνομία (κι αυτό παρότι φοβόταν την αστυνομία· φοβόταν όλους τους ένστολους κι όσους φορούσαν κράνη και πηλήκια)· αργότερα, τηλεφώνησε πάλι στη θεία Σόνια και στον θείο Αντώνη, που, στο μεταξύ, είχε γυρίσει στο σπίτι· αντίθετα από τον μπαμπά, που ήταν, όπως έλεγε, «επαγγελματίας οικογενειάρχης», ο θείος Αντώνης έβγαινε μόνος τα βράδια· η θεία Σόνια τον περίμενε μονίμως καχύποπτη και εκνευρισμένη, καμιά φορά κραδαίνοντας ένα τηγάνι και απειλώντας ότι θα του το φέρει στο κεφάλι.

Ενώ η νύχτα προχωρούσε, η μαμά κάθισε σε μια άβολη καρέκλα φερ φορζέ στη βεράντα για να παρακολουθεί τον δρόμο· δεν ήταν εύκολο· από το ρετιρέ μπορούσες να δεις κάτω μονάχα αν διπλωνόσουν στα δύο πάνω από τα κάγκελα. Έτσι όπως διπλωνόταν η μαμά πάνω από τα κάγκελα, σκέφτηκα να τη σπρώξω.

Δεν την έσπρωξα.

Όμως, από εκείνο το βράδυ άρχισαν να τυχαίνουν συμφορές — χειρότερες απ' όσες είχαν ήδη τύχει.

Πάντως εγώ τη γλίτωσα από μερικές — όχι απ' όλες: με έσωσαν οι twisters, το καινούριο άλμπουμ των Creedence και δυο τρία ακόμα πραγματάκια. Τα εξηγώ όλα παρακάτω με λεπτομέρειες, κάνοντας αναδρομές στον χρόνο. Μέσα στο κεφάλι μου όλα βρίσκονται σε τάξη· όμως όταν τα διηγούμαι μπερδεύομαι πολύ.

Ο αδερφός μου ο Τού έπαψε να μιλάει από τη μέρα που ο μπαμπάς χτύπησε τη μαμά όπως είχε χτυπήσει εμένα κι είχα λιποθυμήσει μέσα στο αίμα. Δεν θυμάμαι ποια ήταν η μέρα: θυμάμαι πως ήταν Ιανουάριος εκείνης της ίδιας παράξενης χρονιάς που ήταν γεμάτη γεγονότα —το 1971—, πως είχαμε γράψει διαγώνισμα στη γεωμετρία (εγγεγραμμένα σχήματα: «κάθε εγγεγραμμένη γωνία ισούται με το μισό της επίκεντρης γωνίας που βαίνει στο ίδιο τόξο») και πως άκουγα ξανά και ξανά στο πικάπ το *Cosmo's Factory* των Creedence· ήμουν προσκολλημένη στους Creedence. «Ανθυγιεινό» έλεγαν οι φίλοι μου οι

twisters' τους είχα κιόλας απογοητεύσει· εκείνοι χόρευαν με τον Τσάμπυ Τσέκερ, ήξεραν όλες τις ποικιλίες του τουίστ κι όλες τις φιγούρες, ντύνονταν με στιλ· ήταν groovy και hip· εγώ δεν είχα στιλ, φορούσα ρούχα από δεύτερο χέρι που έβρισκα στην Αμερικανική Αγορά· αγόραζα μπλουτζίν και καρό πουκάμισα από εκείνο το παζάρι στην οδό Αθηνάς όπου, όταν ήμουν τυχερή, έβρισκα δίσκους 33 στροφών, εισαγωγής, με σκληρό εξώφυλλο· αυτή ήταν η ζωή μου — η μικρή μου ζωή. Το *Cosmo's Factory* το αγόρασα δυο φορές: το πρώτο χάλασε από τη χρήση· το δεύτερο έζησε περισσότερο. Το '72 συνήλθα κάπως από την αφοσίωση στους Creedence· με βοήθησε η αμερικανική περιοδεία των Stones· τους ακολουθούσα νοερά από το Βανκούβερ μέχρι το Madison Square Garden βάζοντας πινέζες πάνω στον χάρτη: 11 Ιουνίου Λος Άντζελες, 15 Ιουνίου Αλμπουκέρκη, 19 Ιουνίου Σικάγο...

Εκτός απ' αυτά, το 1971, λίγο καιρό πριν από τη νύχτα που ο μπαμπάς άργησε να γυρίσει, είχαμε δει στη γειτονιά μας, στην περιοχή του Χίλτον, τα γυρίσματα μιας γαλλικής ταινίας με τον Ζαν-Πολ Μπελμοντό και τον Ομάρ Σαρίφ: μια περιπέτεια με κυνηγητά αυτοκινήτων — ήταν κορυφαία στιγμή για τη μικρή ζωή μου· έβλεπα — με τα μάτια μου! — μεγάλους σταρ να τρέχουν με Fiat 124 Special και Opel Record· ο Μπελμοντό κρεμιόταν από το τρόλει· τον κυνηγούσε ο Ομάρ Σαρίφ, που έπαιζε τον ρό-

λο του Έλληνα αστυνομικού Ζαχαρία με το μουστάκι και το κομπολόι. Μια δυο εβδομάδες ύστερα από εκείνα τα γυρίσματα, με τσάκωσαν να κλέβω το αυτοκίνητο του μπαμπά, το Volvo που είχε κάνει δώρο στον εαυτό του όταν γεννήθηκε ο Τού. Στο μεταξύ, είχα ανταλλάξει πουλόβερ με τον Παύλο Κοτζιά, που έμενε στην πίσω πολυκατοικία (μοιραζόμασταν τον ίδιο ακάλυπτο) και που με περνούσε έναν χρόνο, τέσσερις μήνες και δύο εβδομάδες. Για ν' ανταλλάξουμε τα πουλόβερ γδυθήκαμε από τη μέση κι επάνω κι έπειτα ξαναντυθήκαμε κι εγώ γύρισα στο σπίτι φορώντας ένα μακρύ πλεκτό που μύριζε Παύλο Κοτζιά ή Γιώργο Κοτζιά, δηλαδή την κολόνια του μπαμπά του Παύλου, το άφτερ σείβ Old Spice.

Έγινε φασαρία, η μαμά χτυπιόταν, φώναζε ότι έγινα πουτάνα και ότι τους έχω ρεζιλιέψει στη γειτονιά κι ότι «στον κύκλο τους» όλοι λένε πως η κόρη του Μπότσαρη είναι χίπισσα κι αλήτισσα. Αργότερα, όταν μπόρεσα να δω τα πράγματα από απόσταση, σκεφτόμουν: Σκηνές από τον *Κατήφορο*, από τη *Στεφανία* («στο αναμορφωτήριο»!) κι από τον *Νόμο 4000*... Όλα αυτά έγιναν το 1971. Έγιναν κι άλλα που τώρα δεν έχουν πια καμιά σημασία: το “Get It On” των T. Rex πέταξε από την πρώτη θέση του βρετανικού Top 10 το “Chirpy, Chirpy, Cheer, Cheer” των Middle Of the Road· ευτυχώς: οι Middle Of the Road ήταν για χαζούς.

Ο «κύκλος» του μπαμπά και της μαμάς ήταν παλιότερος· χρονολογούνταν από τη δεκαετία του '50 ή και νωρίτερα: 1) η θεία Σόνια, αδερφή της μαμάς, που πα-

ντρεύτηκε τον θείο Αντώνη και που, τον Ιανουάριο του 1954, απέκτησε την ξαδέρφη μου τη Λένα, 2) ο θείος Λουκάς, μεγαλύτερος αδελφός του μπαμπά, αντάρτης στον εμφύλιο πόλεμο, που έμεινε ανύμφευτος λόγω φυλακής, εξορίας και σεξουαλικής ανικανότητας (δική μου εξήγηση αυτή: μπορεί να κάνω λάθος· η σεξουαλική ζωή των ενηλίκων μού διαφεύγει... ίσως να μην τον ήθελε ποτέ καμιά επειδή ήταν χοντρός), 3) η θεία Δέσποινα, πρώτη εξαδέλφη της μαμάς, ανύπαντρη κι αυτή, εκ λάθους όμως: αν πιστέψουμε τον μπαμπά, που είναι κουτσομπόλης, η θεία Δέσποινα έμεινε ανύπαντρη επειδή όταν ο πρώτος και μοναδικός άνδρας που γνώρισε της πρότεινε γάμο, η θεία δεν το κατάλαβε: η πρόταση παραήταν έμμεση και φλύαρη — «χαοτική» είπε ο μπαμπάς, 4) η θεία Βιβή, εύθυμη χήρα που έπαιζε κουμκάν και πρόσφερε τις γαλλικές λέξεις με γαλλική προφορά: ζζζακέτα, εσσάρπα, σσάλι, 5) ο κύριος Βασίλης και η κυρία Ντόρα Βερούδη, ιδιοκτήτες της φαρμακοβιομηχανίας Βεραφάρμ, 6) ο εισαγωγέας του γάλακτος σε σκόνη κύριος Νικόδημος Χάρης με τη γυναίκα του την κυρία Μάτα (που, μετά τον γάμο της με τον κύριο Χάρη, είχε γίνει ανέκδοτο), 7) ο εισαγωγέας δανέζικων επίπλων με τη γυναίκα του, 8) διάφορα στελέχη της ΕΔΑ και πεντέξι φίλοι του μπαμπά από τον Ελληνοσοβιετικό Σύνδεσμο, που ήταν τόσο σοβιετόφιλοι και ρωσόφιλοι, ώστε είχαν βαφτίσει τα παιδιά τους Οκτωβριανή, Βλαδίμηρο και Βαλεντίνα.

Ο Ελληνοσοβιετικός Σύνδεσμος έκλεισε το 1967: η παρέα των σοβιετόφιλων έχασε το στέκι της και το κέφι

της. Καμιά φορά, στις ονομαστικές γιορτές και την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, όταν αντάλασσαν ευχές στα ρωσικά —«μπούντεμ ζνταρόβε» και «στομπ βε μπούλι ζνταρόβε», ας έχουμε υγεία, και «σ νόβιμ γκόντομ», καλή χρονιά—, έμοιαζαν έτοιμοι να χορέψουν κοζάκικους χορούς πίνοντας βότκα. Οι καλεσμένοι είχαν δικαίωμα στον χορό —στις μπαλαλαίκες— και στο ποτό —στη βότκα— αλλά οι ίδιοι οι Μποτσαραίοι δεν είχαν: το σπίτι μας ήταν, όπως έλεγε η γκουβερνάντα μου, η δεσποινίς Γκριν, “dry country”, χώρα Ποτοαπαγόρευσης. Κι αυτό παρότι στις γιορτές η μαμά αγόραζε οινοπνευματώδη, τα μεταγύγιζε σε κρυστάλλινα μπουκάλια και τα τοποθετούσε δίπλα στην παγωνιέρα ή σε μια τρίποδη υδρόγειο σφαίρα, κούφια από μέσα, που την ονόμαζε «μπαρ» και που έμοιαζε με τον ατμοστρόβιλο του Ήρωνα από την Αλεξάνδρεια.

Καμιά φορά έκλεβα το Volvo του μπαμπά· κόβαμε βόλτες με τον Παύλο πέρα δώθε, φτάναμε μέχρι την Παραλιακή· μια Κυριακή είχαμε πάει στην Κηφισιά· έδειχνα στον Παύλο τη συμμετρία των δέντρων· των φύλλων· των κουκουναριών. Ο Παύλος γελούσε: συμμετρία, έλεγε, έχουν και τα λέπια των φιδιών! Έπαιρνα το αυτοκίνητο όταν ο μπαμπάς αποσυρόταν για να κοιμηθεί στο βάθος του σπιτιού (το σπίτι, το διαμέρισμα, είχε βάθος)· δεν έφταιγα εγώ που το έπαιρνα· εκείνος μου έμαθε να οδηγώ. Όχι ότι έκανε ιδιαίτερο κόπο· το να οδηγείς αυτοκίνητο μου φάνηκε η φυσική συνέπεια του ότι ο άνθρωπος έχει

χέρια, πόδια, μάτια κι αυτιά· όπως και το να κάνεις ποδήλατο ή το να κολυμπάς. Η μαμά, παρ' όλο που ο μπαμπάς προσφέρθηκε να τη μάθει να οδηγεί —«για να μη σου κάνω τον ταξιτζή!»—, δεν έμαθε· τα παράτησε από το πρώτο μάθημα επειδή φοβόταν πολύ· όχι μόνο το αυτοκίνητο και την οδήγηση, αλλά και τον μπαμπά· ενώ της έδειχνε πώς να οδηγεί, την έβριζε επειδή δεν ήξερε να οδηγεί. Η μαμά παραιτήθηκε ντροπιασμένη· αντί να βουτήξει το τιμόνι, να πατήσει γκάζι και να οδηγήσει, δήλωσε αδυναμία. Ο μπαμπάς την περιφρόνησε· περιφρονούσε τους ανθρώπους που δεν ξέρουν να οδηγούν και που δηλώνουν αδυναμία· κι εγώ το ίδιο: σ' αυτό μοιάζαμε με τον μπαμπά. Αλλά όταν η μαμά μου έλεγε επικριτικά «είσαι ίδια ο πατέρας σου!» είχε άδικο: δεν ήμουν ίδια ο πατέρας μου. Είχαμε την ίδια μύτη, σηκώναμε και οι δυο το δεξί φρύδι, άλλοτε ειρωνικά, άλλοτε με απορία — αλλά δεν μοιάζαμε σε τίποτ' άλλο.

Τα καλύτερα παιδιά είναι εκείνα που σε κάνουν να ξεχνάς τον πατέρα τους.

Ούτε στο κολύμπι τα πήγαινε και τόσο καλά η μαμά· πώς να κολυμπήσεις αν δεν βουτήξεις το κεφάλι σου στο νερό; Η μαμά δεν ήθελε να βρέξει τα μαλλιά της.

Στην αρχή ήμουν αυστηρή με τη μαμά. Σκεφτόμουν: εκτός του ότι δεν μπορεί να μάθει να οδηγεί, η αλλαγή σκασμένου λάστιχου με τον γρύλο τής φαίνεται άθλος· όπως και το άνοιγμα του καπό, η μέτρηση των λαδιών

και το γέμισμα του ψυγείου με νερό. Δυσκολεύεται ακόμα και να κατεβάσει το μπροστινό κάθισμα του αυτοκινήτου, να το μετακινήσει με τον μοχλό. «Στην αρχή» —το '70, το '71— ευχόμουν να πεθάνει. Φαντάσου, σκεφτόμουν, να στραβοκαταπιεί και να πνιγεί. Δυστυχήματα συμβαίνουν κάθε μέρα: να τι έτυχε στον Τζιν Βίνσεντ· εξερράγη ένα έλκος στο στομάχι του. Κι ο Ντιουέιν Όλμαν σκοτώθηκε με το μηχανάκι. Μόνο σ' έναν τέλειο κόσμο δεν συμβαίνουν δυστυχήματα. Ο κόσμος δεν είναι τέλειος.

Αργότερα, αδιαφόρησα για τη μαμά. Το 1972 αδιαφόρησα.

Έστριβα απαλά το κλειδί στη μίζα του Volvo —πόσο απαλότερο ήταν το εξακύλινδρο 164 που αντικατέστησε το παλιότερο, το Amazon!— και γλιστρούσα στον δρόμο μέχρι τη Βασιλίσσης Σοφίας χωρίς να βάλω ταχύτητα· ώσπου, ένα σαββατόβραδο, με σταμάτησαν οι μπασκίνες: ταυτότητα, άδεια οδήγησης· μόλις είχα βγάλει δελτίο ταυτότητας· για άδεια οδήγησης ούτε λόγος. Το θυμάμαι επειδή εκείνο το πρωί είχαμε γράψει διαγώνισμα στη γεωμετρία· τα γεγονότα της ζωής μου ορίζονται από τα διαγώνισμα της γεωμετρίας: είχα λύσει τις ασκήσεις με τρεις διαφορετικούς τρόπους· δεν πρόλαβα να σκεφτώ τέταρτο τρόπο, ο Πιερίδης μου άρπαξε την κόλλα απ' τα χέρια. «Μαθηματικά!» έλεγε. «Τώρα κάνετε τις σπουδαίες, αλλά μόλις πάρετε το απολυτήριο θα βρείτε τον νυμφίο· και θα τον τυλίξετε σε μια κόλλα χαρτί και θα τα

ξεχάσετε τα μαθηματικά! Είστε προγραμματισμένες, ρε, να γίνετε μάνες και νοικοκυρές! Με τα κουτσο-αγγλικά σας και με τον μπαμπά σας να πληρώνει τα καπρίτσια σας ώσπου να σας παραδώσει στον γαμπρό!»

Καθώς φώναζε, μασούσε τσίκλα. Ο Πιερίδης μασούσε τσίκλα ακόμα κι όταν εξηγούσε τη διαίρεση των πολυωνύμων. Έβραζα από μέσα μου και μου ερχόταν να του πετάξω το βιβλίο της γεωμετρίας στο κεφάλι: «Όχι εγώ, μίστερ Πιερίδη. Όχι εγώ».

Μ' έπιασαν οι μπασκίνες και κάποιος έπρεπε να έρθει να με παραλάβει από το Τμήμα· αλλιώς, με απείλησε ο αρχιμπασκίνας, θα μ' έκλειναν στο αναμορφωτήριο. Νόμος 4000 περί τεντιμποϊσμού, περί αλητείας και σωφρονισμού των νεαρών ταραχοποιών. Να πάλι οι ελληνικές, ηθικοπλαστικές ταινίες για τη χαμένη νεολαία...

Τι περίεργο, σκεφτόμουν· ο μπαμπάς είχε φυλακιστεί στη Μακρόνησο· στο «σωφρονιστήριο», στο κολαστήριο· τώρα, μαζί με τον θείο Λουκά—που είχε πολεμήσει στο αντάρτικο—φοβέριζαν εμένα με σωφρονισμό· μόνο που στην περίπτωσή μου δεν υπήρχε η άλως του ηρωισμού· ήμουν απλώς ένα παλιοκόριτσο. Αστυνομία, Μακρονησιώτες και αντάρτες συνεργάζονταν ώστε «να γίνω άνθρωπος» χρήσιμος στην κοινωνία. Ήρθε ο μπαμπάς και με παρέλαβε κι όταν φτάσαμε στο σπίτι έβγαλε τη ζώνη του παντελονιού του, μ' έσπρωξε στον τοίχο, με ακινητοποίησε και με έδειρε ώσπου λιποθύμησα μέσα στο αίμα.

Πέφτοντας χτύπησα το κεφάλι μου στη γωνία του γραφείου· «άνοιξε το κεφάλι μου» πρόλαβα να ψιθυρίσω· ύστερα σκοτάδι· blackout· προσωρινή αμνησία. Η μαμά και ο Τού παρακολουθούσαν αμίλητοι από την πόρτα: η μαμά δαγκώνοντας ελαφρά το χέρι της κι ο Τού μισοκρυμμένος πίσω της. Δεν ξέρω τι έγινε όταν λιποθύμησα, αλλά ξέρω τι έγινε όταν ξύπνησα στο κρεβάτι μου, γεμάτη φρέσκες μελανιές, γδαρσίματα, έναν στραμπουλιγμένο αγκώνα, μια γάζα στην κορυφή του κρανίου και δυο κομμάτια μπαμπάκι στα ρουθούνια: παρότι δεν θυμόμουν τι είχε συμβεί, ευχήθηκα να πεθάνει ο μπαμπάς· να πεθάνουν όλοι· δεν ήταν η πρώτη φορά που το ευχόμουν, όχι. Ούτε ήταν η πρώτη φορά που με χτυπούσε ο μπαμπάς και που η μαμά παρακολουθούσε από την πόρτα δαγκώνοντας το χέρι της, με τον Τού να κοιτάζει με τα αφύσικα μεγάλα του μάτια: ξανά και ξανά έτρεχε να με σώσει η δεσποινίς Γκριν· ορμούσε στο δωμάτιο και με τράβαγε απ' τα χέρια του πατέρα μου· δεν μιλούσε, απλώς προσπαθούσε να με ελευθερώσει· ποτέ η δύναμή της δεν ήταν αρκετή. Μου επαναλάμβανε κάθε τόσο: “Remember who you are”. Θυμήσου ποια είσαι· μη χάνεις τον εαυτό σου, το μέτρο, τη λογική, την ελπίδα. Θυμήσου ποια είσαι. Ο καθένας είναι κάποιος· κι εσύ είσαι κάποια.

Πίστη, αγάπη, ελπίδα.

Η μαμά και ο Τού κοιτούσαν από την πόρτα όταν με έδερνε ο μπαμπάς. Αλλά ήρθε μια μέρα που ο μπαμπάς ήταν

«πάρα πολύ εκνευρισμένος», είπε, και ξέσπασε καθγάς με τη μαμά —η μαμά δεν μιλούσε, ποτέ δεν μιλούσε, έλεγε όλο σσσττ, μην ενοχλείτε τον μπαμπά, «είναι εκνευρισμένος», έχει σκοτούρες— κι άρχισε να κλαίει· η μαμά. («Υστερία!» είπε ο μπαμπάς· «νευρασθενικές αντιδράσεις!»). Ο μπαμπάς δεν άντεχε τις γυναίκες που κλαίνε, παρότι ο ίδιος έκλαιγε με την ψυχή του.) Η μαμά τραβούσε τα μαλλιά της κι έσφιγγε τον λαιμό της με τα χέρια της για να πνιγεί, να αυτοστραγγαλιστεί· και τότε εκείνος της άστραψε ένα χαστούκι κι έπειτα άλλο ένα στο ίδιο μάγουλο· και μάτωσε το χείλος της ή άνοιξε η μύτη της, κι η παλάμη του μπαμπά γέμισε αίματα και τότε σταμάτησε να τη βαράει, συγγνώμη όμως δεν ζήτησε· κοίταξε μονάχα το χέρι του λες κι ήταν ανεξάρτητο από το υπόλοιπο σώμα του. Την άφησε ανήμπορη και ματωμένη· γύρισε την πλάτη κι έφυγε χτυπώντας πίσω του την πόρτα («εκνευρισμένος»)· το βράδυ, όταν γύρισε, έκανε σαν να μην είχε συμβεί τίποτα. Όπως και η μαμά, που μισοκοιμόταν φορώντας μια μάσκα πάνω από τα μάτια. «Δεν αντέχω το φως» έλεγε. «Η μαμά σας είναι τυφλοπόντικας» σχολίαζε ο μπαμπάς όταν είχε κέφια. «Κουκουδάγια!» Εκείνο το βράδυ δεν είπε τίποτα· γύρισε, όπως είπα, στο σπίτι σαν να μην είχε συμβεί τίποτα, έφαγε ένα κεσεδάκι γιαούρτι με μέλι όρθιος στην κουζίνα κι έπειτα ξάπλωσε δίπλα στη μαμά.

Μια καινούρια νύχτα. Ο ήλιος δεν ξέρει τι συμβαίνει στη γη όταν πέφτει η νύχτα.

Κάτι είχε συμβεί. Από τότε, ο Τού, που μιλούσε από δεκαοκτώ μηνών —«φεγγαγάκι μου λαμπγό, φέγγε μου να περπατώ να πηγαίνω στο σχολειό, να μαθαίνω γάμματα, γάμματα σπουδάγματα του Θεού τα πγάγματα...»—, αποφάσισε να γίνει μουγκός· έπειτα, τον έτρεχαν στους γιατρούς και οι γιατροί είπαν ότι ήταν ψυχολογικό.

Κάτι που ξέραμε δηλαδή.

Στις 5 Ιουλίου 1971, ο Τού είχε —υπολογίζω— έξι μήνες να μιλήσει. Κι ο μπαμπάς με τη μαμά μόλις είχαν επιστρέψει από ένα ταξίδι στη Ρωσία και στο Ουζμπεκιστάν: στη Σοβιετική Ένωση.

Πήραν ειδική άδεια για να πάνε. Ο μπαμπάς χρησιμοποίησε τις γνωριμίες του, έναν ξάδερφό του που ήξερε τον Παττακό και που λίγο αργότερα παντρεύτηκε την κόρη του· συνάντησε τον Παττακό —ζήτησε «ακρόαση»!— και του είπε ότι η μαμά ήθελε να δει τον αδερφό της τον Μάξιμο, που βρισκόταν στην Τασκένδη από το 1950 και που τώρα πέθαινε: το πρώτο ήταν αλήθεια —ο θείος της Τασκένδης ήταν υπαρκτό πρόσωπο—, το δεύτερο ήταν ψέμα· ο θείος δεν πέθαινε, αντιθέτως ήταν ακμαιότατος και εργαζόταν σκληρά για την πάταξη των χρουσσοφικών αναθεωρητών και την επιστροφή του σταλινισμού στην Τασκένδη. Το αληθινό του όνομα ήταν Γιάννης, αλλά στο βουνό τον φώναζαν «Μάξιμο» επειδή ήταν, έλεγαν, μαξιμαλιστής — κι έτσι του έμεινε το Μάξιμος.

Όταν ο μπαμπάς και η μαμά επέστρεψαν από τη Σοβιετική Ένωση, ο μπαμπάς κουκουλωνόταν κάθε βράδυ

με το σεντόνι του και έκλαιγε. Η μαμά ήταν είτε αμίλητη είτε μονολεκτική.

– Πώς περάσατε στη Ρωσία; ρωτούσαν θείοι και θείες.

– Δεν πήγαμε και τόσο στη «Ρωσία», πήγαμε στο Ουζμπεκιστάν.

– Τι θα πει «δεν πήγατε και τόσο»; Δεν είδατε τη Μόσχα;

– Λίγο. Πήραμε μια ιδέα...

– Γιατί λίγο; Τι ιδέα;

– Ήμασταν στο λεωφορείο με τον ξεναγό.

– Το μαουσωλείο του Λένιν το είδατε;

– Το είδαμε.

Η μαμά αναστέναζε.

– Και πώς ήταν ο Λένιν;

– Ε, πώς να είναι...

– Μούμια, είπα εγώ, με υπόκωφη φωνή, παρότι δεν είχα πάει μαζί τους στη Ρωσία.

Εμάς τα παιδιά μάς είχαν αφήσει με τη θεία Σόνια: δεν πήραμε άδεια να ταξιδέψουμε στη Ρωσία.

– Μούμια, παραδέχτηκε η μαμά.

– Και πώς περάσατε;

– Καλά.

– Πώς τα είδατε τα πράγματα εκεί;

– Καλά.

– Πώς είναι λοιπόν ο υπαρκτός σοσιαλισμός;

– Καλός.

– Πώς ζουν εκεί οι άνθρωποι;

– Καλά.

– Πώς ήταν ο Λένιν στο μαουσωλείο;

– Πάλι τα ίδια θα λέμε;

– Φωτογραφίες βγάλατε;

– Χάσαμε τη φωτογραφική μηχανή...

Ο μπαμπάς βογκούσε: «Νομίζω πως έχω καρκίνο... έχω ένα πρήξιμο εδώ στην κοιλιά, δεξιά...». Η μαμά, που φοβόταν πολύ τις αρρώστιες, ακουμπούσε το χέρι της στην κοιλιά του. «Εδώ πονάς;»

Δεν μπορούσε να βρει το ακριβές σημείο του πόνου. Λίγες μέρες αργότερα, η μαμά άρχισε να φοβάται ότι ο καρκίνος είχε εξαπλωθεί σε όλη την οικογένεια.

Δεν ήταν πάντα έτσι. Τα πράγματα, η κατάσταση στο σπίτι, δεν ήταν πάντα έτσι. Ήταν σχεδόν έτσι αλλά δεν ήταν έτσι. Για κάμποσα χρόνια ο μπαμπάς και η μαμά ήταν ένα ζευγάρι της αθηναϊκής αφρόκρεμας, αν υποθέσουμε ότι υπήρχε αθηναϊκή αφρόκρεμα. Ο μπαμπάς –Λευτέρης Μπότσαρης, δικηγόρος, Νομική Αθηνών–, διδακτορική εργασία περί του «Πολιτικού εγκλήματος ως ποινικού» (1953), μια γενναία διατριβή που δεν μπόρεσε όμως να την εκδώσει σε βιβλίο· του επέτρεψαν μόνο να φτιάξει καμιά εικοσαριά δερματόδετα αντίτυπα. Η μαμά δεν έκανε διατριβή· κανείς δεν περίμενε από κείνη κάτι περισσότερο από ένα πτυχίο – εξάλλου, την εποχή που σπούδαζαν ο μπαμπάς και η μαμά, όταν εμφανιζόταν γυναίκα υφηγήτρια ή βοηθός καθηγητή, οι φοιτητές σηκώνονταν όρθιοι στο αμφιθέατρο και φώναζαν χτυπώντας

ρυθμικά τα έδρανα: «Στην κου-ζί-να, γύρ-να στην κου-ζί-να!»...

Άλλοι καιροί, άλλα ήθη: οι γυναίκες ζούσαν στις κουζίνες· σπανιότερα στις κρεβατοκάμαρες· μερικές —σαν τη Βασιλεία Μπότσαρη— στέκονταν αναποφάσιστες στο σκοτάδι της σκάλας που οδηγούσε σ' έναν νοερό γυναικωνίτη. Οι περισσότερες πάντως έβγαιναν απ' την κουζίνα για την τελετή του γάμου — ύστερα, ξανάμπαιναν στην κουζίνα.

Ο Λευτέρης Μπότσαρης υπερασπιζόταν αριστερούς, κατατρεγμένους. Η μαμά —Βασιλεία Μπότσαρη, το γένος Καναβού—, δικηγόρος κι αυτή, βοηθούσε στο γραφείο: «Δουλειά κατάλληλη για γυναίκα»· είχε μάλιστα δακτυλογραφήσει ολόκληρη τη διατριβή του μπαμπά, χίλιες είκοσι σελίδες· δυο χρόνια ξενύχτια, δυο χρόνια γράφεισκίσε· επιπλέον, ήταν αργή στη γραφομηχανή· ο μπαμπάς τής υπαγόρευε το κείμενο βηματίζοντας πάνω κάτω από πίσω της.

Το γραφείο ευημερούσε· εκείνο το ηλιόλουστο γραφείο γωνία Πανεπιστημίου και Θεμιστοκλέους ευημερούσε: όταν εξέλειψαν οι πολιτικές υποθέσεις, πολλαπλασιάστηκαν οι φορολογικές, τα διαζύγια, τα περιουσιακά· το διάμερισμα το ευνοούσε η γεωμετρία: οι γραμμές, οι επιφάνειες, τα επίπεδα, ο χώρος συντελούσαν στην ικανοποίηση των Μποτσαραιών, ιδιαίτερα του Λευτέρη — τι ωραία θέα της Αθήνας από τα μεγάλα παράθυρα! Η Βασιλεία δεν μιλούσε πολύ· κανείς δεν ήξερε τι αισθανόταν κι αν αισθανόταν ικανοποίηση.

Οι άνθρωποι που δεν μιλούν έχουν άραγε κάτι να πουν;

Για μια δεκαετία, ο Λευτέρης και η Βασιλεία Μπότσαρη (ιδιαίτερα ο Λευτέρης) ένιωθαν ότι τα είχαν όλα: ένα πεντάρι πίσω από το Χίλτον (πραγματικά πίσω από το Χίλτον ή δίπλα του, αναλόγως από πού κοιτούσες το ξενοδοχείο που κτιζόταν και που στη συνέχεια εγκαινιάστηκε με επισημότητα· όχι στην Καισαριανή· όχι στον Βύρωνα), ένα εξοχικό στην Ανάβυσσο, στα βραχάκια· αγορασμένο έτοιμο, «προκάτ», με ξύλινη σκάλα μέχρι τη θάλασσα κι ένα υπόστεγο όπου βρισκόταν το τραπέζι του πιγκ πονγκ· ένα Volvo Amazon (μέσα στο οποίο κάθε πρωί ο Λευτέρης ξυριζόταν με την ξυριστική του μηχανή ενώ πήγαινε στη δουλειά) και το γραφείο με τις τέσσερις υπαλλήλους που χτυπούσαν ολημερίς γραφομηχανές και που πίστευαν ότι οι Μποτσαραίοι ήταν ωραίοι, πλούσιοι, ευτυχισμένοι και καλοί· αφού υπερασπίζονταν μέλη της ΕΔΑ, αγωνιστές του παράνομου ΚΚΕ, συνοδοιπόρους που είχαν μπλεξίματα με τις κυβερνήσεις της δεξιάς, το Παλάτι, τον στρατό και το παρακράτος. Οι Μποτσαραίοι ήταν δημοφιλείς· τους αγαπούσαν όσοι άξιζαν να τους αγαπούν. Κι αυτό παρότι όταν ο Λευτέρης Μπότσαρης «εκνευριζόταν» (και εκνευριζόταν συχνά — το παραμικρό, λόγου χάρη το ότι δεν έβρισκε τα γυαλιά του ή ακόμα κι ένας ανεπιθύμητος θόρυβος, κάτι που χυνόταν ή έπεφτε, μπορούσε να τον κάνει έξαλλο), όλοι έπρεπε να κρατούν την αναπνοή τους. Σιωπούσαν: στέκονταν προσοχή· παραδέχονταν ότι ναι, ο γαίδαρος πετάει, ότι ναι, βρέχει μια ασυννέφιαστη μέρα.

Για την αγάπη της γεωμετρίας: το πικρότατο χρονικό της νιότης. Κεντρική ηρωίδα είναι η Ανατολή Μπότσαρη που μεγαλώνει όπως μπορεί σε μια μεσοαστική οικογένεια στο κέντρο της Αθήνας... Μια οικογένεια συνηθισμένη — ίσως όχι και τόσο... 1971, 1972, 1973... 1990, 1999... Τα γεγονότα: ένας εφηβικός έρωτας, μια εγκατάλειψη, μια ακόμα εγκατάλειψη, δυο αποτυχίες απανωτές: ύστερα, αρρώστιες, αναρρώσεις: να γονατίζεις εφτά φορές και να σηκώνεσαι οχτώ... Ίσως και να μη σηκώνεσαι την όγδοη φορά...

Ακολουθεί μια αυτοκτονία, ο συνηθισμένος εφιάλτης του εγκλεισμού: πριν απ' αυτά, ταπεινώσεις, απώλειες, συμβιβασμοί.

Το πικρότατο χρονικό της νιότης.

ISBN 978-960-16-4272-7

Βοηθ. κωδ. μηχ/σης 8272



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ
www.patakis.gr



9 789601 642727